

SUB FORMĂ MITOPO(I)ETICĂ MEMBRU CORESPONDENT AL AȘM NICOLAE DABIJA LA 70 DE ANI

Născut la 15 iulie 1948, com. Bișcotari, azi Codreni, rn. Ci-mișlia.

Scriitor, publicist, istoric literar.

Membru de Onoare al Academiei Române (2003), membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei (2012).

Nicolae Dabija se impune ca un poet/cărturar, fără a pune un semn de inecuație între aceste două ipostaze, fapt consemnat de Ioan Alexandru în prefața la culegerea selectivă *Între dragoste și moarte*: „Râvna Dumisale de-a pipăi, a mirosi, mângâia, prețului în palma sa, precum secerătorul, caratele de aur al graiului, aura cuvântului străbătător de veacuri, datorită încărcăturii sale spirituale nepieritoare, nu a fost și nu a rămas una doar a cărturarului ce aduna vechi și noi laolaltă, ci a poetului renăscător de grai, ce-și strunește coardele înainte și pe parcursul propriului său cântec”.

Eugen Simion remarcă de asemenea cele două ipostaze unificate de Dabija, denumindu-le însă ca două invocări: a unei Divinități primordiale a cuvintelor și cea a Profetului, personificat în blagianul Pan. Academicianul menționează și recurența deosebită a miturilor și figurilor emblematice naționale: „Puternicul filon tradiționalist este «fatal», dar răspunde necesității de a apăra valorile morale și spirituale ale unui neam supus primejdiei de a-și pierde identitatea. Miturile și figurile emblematice naționale sunt recurente în poezia sa «fluentă, rapsodică, penetrantă». Zeul din poemele de începuturi, care e mai mult o divinitate a cuvintelor, o proiecție naivă și semiironică ce amuțește înecat cu cuvântul «os» și pus pe gânduri «când șede răbdător cu cuvântul «undiță» și pescuiește cuvântul «os», va fi înlocuit de Profetul care nu-i decît o localizare a blagianului Pan”.

În calitatea sa dublă de poet/cărturar este fascinat de magia verbului, nu însă a celui din uzul curent, luat dintr-un *sermo vulgaris*, ci a celui ce aparține Logosului ce începe să rostească, într-o fază aurorală, Ontosul, Ființa. De aceea, apare elogiul celor ce s-au

sacrificat cuvântului – al schinguițiilor, crucificațiilor, ruți de cai și, bineînțeles, al Precuvântului din primordii. Poetul/cărturar își asumă starea de căutător permanent al acestuia, înzestrat cu o adevărată putere demiurgică de a naște și a declanșa lumi: „Caut în dicționare, naivul de mine,/ acele cuvinte primordiale, din vremile când cuvintele declanșau lumi,/ când trăiau poeți visați de cuvinte”.

Cuvântul râvnit în starea lui primordială, stare bineînțeles de grație, de formă supremă a gândirii umane și de Cuvânt al lui Dumnezeu întrupat în Iisus Christos, sufocă poezii, le „sede în gură ca un căluș” (chiar și Biblia, spune el, e „plină de îngeri ce nu pot zbura de greutatea vorbelor auzite prin bălcuri”) posedă, așadar, și o demonie ce pune poezii la grea încercare și-i condamnă la supliciu, la sacrificiu. Finalul poemului identifică Cuvântul primordial cu fiara ce poate să se lase îmblânzită, dar și să-l sfâșie pe Favoritul Muzelor: „Și ca-n anul UNU CUVÂNTUL să-l simt/ pulsând, sub mâna mea, ca o tânără fiară,/ fără să știu eu prea bine ce are de gând:/ să se lase-mblânzit sau, lăcomos, să mă sfâșie...”

Cuvântul e cel ce-l modelează pe poet până devine „ceva bun de rostit” (*Spun cuvinte*); cu „cuvinte sărace” scrie mereu despre Dumnezeu (*Inscripție pe o filă arsă de manuscris*); îi este teamă de o carte, pe care ar deschide-o și ar da de toate „versurile pe care încă nu le-a scris” (*Mi-e teamă de o carte*).

În felul lui Borges de a vedea Lumea ca o Bibliotecă, poetul nostru are o viziune asupra Lumii ca o Arhivă cu manuscrise teaurizate ce l-au așteptat secole de-a rândul să le răsfoiască și să le mângâie ca pe o vietate: „Să găsești un manuscris uitat!”

În introducerea la *Prelegerile de filosofie a istoriei* Hegel vorbește despre trei modalități de a considera istoria: a) istoria nemijlocită; b) istoria reflectată; c) istoria filosofică.

Istoricul descrie întâmplări pe care le are în fața ochilor, face o privire de ansamblu asupra istoriei întregi a unui popor sau cuprinde istoria în perspectiva gândirii ei. În interpretarea filosofică istoria poate apărea doar ca material și ca o ilustrare a simplului gând că rațiunea stăpânește lumea.

Făcând aceste precizări, Hegel spune că și în prezentarea cea mai nemijlocită „fenomenul extern devine reprezentarea lăuntrică”, istoriograful împărțându-se din spiritul lui. „La fel, continuă Hegel, prelucrează și poetul materialul pe care-l află în sensibilitatea sa, pentru a-l transforma în reprezentare”. Expunerea fidelă dă istoriografiei „un aspect sec, pedant, de solemnitate ce sună a gol” și filosoful preferă istoria scrisă cu mai multă naturalețe a lui Chudy celei realizate cu ton afectat și artificial a lui Müller.

Am putea vorbi, referindu-ne și la marea autoritate în materie a lui Hegel, că există și o *istorie poetică*, apropiată de *istoria filosofică*.

Nicolae Dabija a scris anume o istorie poetică, în care și-a valorificat întregul său dar literar. Autorul nu tulbură cursul evenimential, nu modifică datele istoriografice cunoscute și nu le folosește după bunul plac. Ele curg de la sine, în albia firească a celor întâmplare și istorisite de alții într-un mod deja clasicizat. Poetul intervine însă în chip poetic, beletrizând anumite episoade, valorificând legende populare sau și explorând probabilul, verosimilul cu mijloace fanteziste în consens cu spiritul conținutului care nu este alterat de spiritul său propriu atât de necesar și în descrierea istoriografică nemijlocită.

Așa cum poți realiza o creație cultă în spiritul folclorului, care poate deveni la rândul-i folclor, e posibil

să scrii o istorie poetică absolut fidelă istoriei nemijlocite și celei reflectate.

Nota ei profund originală o aduc tocmai aceste devieri imaginare de la cursul strict cronologic și cenușiu al întâmplărilor: este imaginată o convorbire a lui Decebal cu solul lui Traian, a lui Ștefan cel Mare cu Daniil Sihastrul sau cu un sol al lui Mohamed al II-lea, sunt portretizați, de obicei cu tușe caracterologice sugestive, domnitorii români sau străini, sunt reconstituite cu note fanteziste episoade de luptă sau scene din viața de curte, sunt descriși cu lux de amănunte codrii și locurile de luptă.

Prețios este materialul adunat și sistematizat, substratul parabolic și alegoric al acestor (re)prezentări, poetul vorbind prin ele despre semnificația etică a credinței, dragostei de țară, a fidelității față de adevăr, a cinstei, eroismului.

Un asemenea imperativ didactic superior este anunțat în finalul „predosloviei” intitulat *Dreptul la trecut*: „Dragul meu cititor, am încercat să-ți vorbesc în filele pe care le vei parcurge despre istoria noastră, privește-te ca într-o oglindă în aburul evenimentelor care au fost, învață să culegi din faptele timpului anumite învățături care îți pot prinde bine, această modestă lucrare fiind una ce încearcă să te facă să iubești neamul cărui aparții, pământul cărui aparții, istoria cărei aparții”. Dabija își scrie sobru și sugestiv istoria poetică. Ce poate fi mai exactă și - bineînțeles - mai plăcută și mai utilă decât a savanților, mai cu seamă în condițiile în care istoria noastră s-a contrafăcut și continuă să se contrafacă.

A culege învățături dintr-o istorie care e a noastră înseamnă tocmai a-ți căuta (și redobândi, adăugăm noi) identitatea, fără de care nu putem dialoga cu lumea largă.

Acad. Mihai CIMPOI